

Maandblad van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

Opgericht 27 december 1901

Herinneringen aan grutto's

door A. L. J. van IJzendoorn

Het is een dag dat het veel te hard waait om het veld in te gaan. Bladerend in oude dagboeken kom ik een aantal foto's tegen die ik zo'n dertig jaar geleden heb gemaakt. Daar zijn er een paar bij van grutto's. Het is nu al weer een kleine vijftig jaar geleden dat ik mijn eerste grutto zag. Dat was in een weide met 'zeeroosjes' (Engels gras) aan het IJsselmeer bij Hoorn. Wat maakte die 'keizer der weiden' toen indruk op me. Ik geloof dat ik destijds achter zijn naam kwam door te kijken naar de plaatjes in een Tik-Tak- of Verkade-album. Ik had daarvoor niet gedacht dat er zulke mooie vogels in Holland konden voorkomen. Een jaar of 45 geleden begon ik eerst echt serieus naar vogels te kijken en sindsdien heb ik duizenden malen de grutto geobserveerd. In de oorlogsjaren lag ik uren verscholen in het lange gras op de dijken en bekeek er de weidevogels langs het IJsselmeer bij

Schardam en Schellinkhout en Etersheim. Dat waren onvergetelijke dagen. Met Van Dobben's 'Wat vliegt daar?' en Binsbergen's 'Zien is kennen', later ook geholpen door Eykman's 'De Nederlandsche Vogels' en Niethammer's 'Handbuch der deutschen Vogelkunde' drong ik dieper door in 'het intieme leven der vogels'. In die dagen was vogels kijken een tamelijk riskant tijdverdrijf. De bezetters vertrouwden jonge mensen met verrekijkers allerm minst. Na de oorlog kreeg ik mijn eerste baan en op distributiebonnen kon ik spoedig een nieuwe fiets kopen. Toen ging ik sparen voor een heuse kleinbeeldcamera, een robuuste Practica, waar ik jaren plezier aan heb beleefd. Die naoorlogse periode was een fijne tijd, nog zonder verkeerslawaaï en zonder de zenuwachtige geldzucht van deze tijd (die natuurlijk ook weer vele goede kanten heeft). Dat alles kwam in me op

Soms is een grutto zo broeds, dat ze op het nest blijft zitten als de mens haar nadert



bij het bekijken van de foto's. Ik kwam toen veel op het Amstelmeer, het eerste waterwildreservaat van Nederland, gelegen bij Van Ewijcksluis aan de korte afsluitdijk tussen het vasteland van Noord-Holland en het voormalige eiland Wieringen. Wat was het daar toen onvoorstelbaar mooi. Het was een haast élitair genoeg er te mogen vogelen. De meeste mensen hadden toen voor zulke 'fratsen' geen tijd en ze hadden er vaak ook geen oog voor. Nederland was immers in de fase der wederopbouw!

Op het Amstelmeer broedden toen tientallen grutto's in het ruige grasland en nog meer in het drassige rietstoppelland dat de overgang vormde naar het open water. Mijn eerste lieslaarzen kocht ik in een winkel van visserijbenodigdheden in Hippolytushoef. Dat was een waardevolle investering. Mijn tochtgenoot in die dagen, Cees de Vries, was ook in het bezit van een paar van die laarzen, een verrekijker en veel geestdrift en samen gingen we het Amstelmeer-reservaat inventariseren. Wat waren de grutto's dan soms broeds. Ze bleven ineengehurkt op het nest zitten als we ze – ploeterend door het water – passeerden. Dan konden we ze meermalen behoedzaam benaderen en over de gevederde rug aaien. Die grutto's deden ons denken aan Lahol, de morinelplevier van Bengt Berg. Dat was de vogel die de mens niet vreesde, waarover ook Nol Binsbergen schreef in zijn fraaie boek 'Uit Neerlands Vogellevens', dat we toen konden bestuderen in een bibliotheek, want geld om steeds maar nieuwe boeken te kopen had je niet. Nu haal je het 'Handbuch der Vögel Mittel-

europas' (Band 7) van Urs Glutz von Blotzheim uit je boekenkast en zie je terloops op de rekening die je bij *Limosa limosa* legt, dat je voor dat ene deel bijna f 175,- betaalde! Ik zocht er naar de biotoopbeschrijving en het broedgedrag van onze langbenige vriend. Er staat inderdaad in dat de grutto ook zijn nest kan maken in 'Wasserschwadens- oder Flutschwadens-Röhricht'. Dat is moeilijk te vertalen, maar moet wel zoiets betekenen als rietland waar door water of vloed het dode riet in zwaden (rijen) is komen te liggen.

Haverschmidt schreef in 1963 een aardig boekje over 'The black-tailed godwit' en E. J. Brill in Leiden gaf het uit. Daarin wordt een aantal gevallen, uit binnen- en buitenland, beschreven van grutto's die zo vast broedden dat ze op het nest konden worden vastgepakt, geringd of gefotografeerd. Hij zegt ervan: 'I can imagine no finer incident in bird-watching than to look down on a crouching Godwit'. Dat ben ik roerend met hem eens.

En wat de nestplaats-keuze betreft. Zoals gezegd broedden de grutto's van het Amstelmeer destijds jaar in jaar uit op het rietstoppelland. Dat was vroeger ook bij Kampen het geval. Ten Kate schreef erover in zijn publicatie over 'De Vogels van het Zuiderzeegebied' in 1936. Ik weet niet of er tegenwoordig nog ergens in Nederland grutto's in een dergelijke biotoop geregeld tot nestelen komen. Mulder schreef er niets over in zijn Wetenschappelijke Mededeling van de KNNV nummer 90 (1972).

Iedere vogelaar weet dat veel waadvogels een

Oud en nieuw nest naast elkaar



‘watersnoodinstinct’ bezitten. Als deze vogels broeden in een terrein waar het water gaat stijgen worden de nesten opgehoogd, als ze er tenminste de tijd voor krijgen. Als het water te snel wast verdrinken de legfels. In die tijd kon het water van het Amstelmeer ook danig in hoogte fluctueren. Ik was wel verbaasd toen ik eens een nest, dat ik al eerder had gevonden, na een kortstondige periode met sterk wisselende waterstand ging controleren en toen de foto kon nemen die hierbij is afgedrukt. De grutto’s hadden een nieuw nest naast het oude gebouwd en de vier eieren waren overgebracht van het lagere naar het hogere nest. Daarna was het water gaan zakken en toen ik de foto nam was de omgeving van het nest ‘gewoon drassig’. Ik wou dat ik er bij was geweest en had kunnen zien wat er precies was gebeurd. Zowel het ‘nestophogings-instinct’ als ‘eirolbewegingen’ zullen hierbij hebben samengewerkt.

Zoals bekend hebben de meeste grutto’s een legfel dat uit vier eieren bestaat. Zelden vind je nesten met een vijflegfel erin. Een nest met zes grutto-eieren is een exceptie. Dergelijke grote legfels zijn volgens de boeken altijd afkomstig van twee wijfjes die hun eieren samen in één nest hebben gedeponeerd. Ik heb zo’n zeslegfel maar eenmaal in mijn leven gevonden.

Nu ik dit schrijf – begin juni – zijn er nogal wat grutto’s hier in de buurt waarvan de grote jongen tussen het hoge gras moeten wandelen. Je hoort de ouden er boven schreeuwen. Het is al lang gele-

den dat ik ze dan ging ringen. Wat was het moeilijk de pullen te pakken te krijgen. Want terwijl een kievitejong op de angstroep der oudervogels reageert door zich te ‘drukken’ en te blijven liggen totdat het signaal ‘alles veilig’ wordt gegeven, gaan de jonge grutto’s rennen voor hun leven als de waarschuwingsroepen der ouden klinken. Probeer ze dan maar eens te achterhalen!

Naar nesten zoeken doe ik al lang niet meer en ringen evenmin. Nu we hier onderhand bijna met zijn vijftien miljoenen zijn en de druk op de Nederlandse natuur veel te groot is heb ik daar geen zin meer in. Ik vind het belangrijker dat de generaties die na ons komen ook nog grutto’s in ons landschap zullen kunnen bewonderen. Ik vind het benauwend om b.v. dagen aaneen door Frankrijk te rijden en geen van ‘onze’ weidevogels tegen te komen. Geef mij maar de wijdheid van de wadden en weiden, waar grutto’s lopen te waden en naar voedsel lopen te zoeken.

Echt helemaal gerust over de Nederlandse grutto-stand ben ik overigens niet. Ik zie nog steeds goede grutto-plekken verdwijnen. Naar mijn mening zijn ze veel minder talrijk dan een halve eeuw geleden. Ik raak daar niet goed aan gewend!

Adres van de schrijver:

Met foto's van de schrijver.

Orchideeën in Drenthe

door H. Dekker

Orchideeën hebben mensen altijd gefascineerd. In vroeger tijd dichtte men reeds allerlei bijzondere eigenschappen aan orchideeën toe. De knollen zouden een geneeskrachtige werking hebben en bijv. impotentie bij mannen opheffen. Ook werden (en worden) de knollen gebruikt bij de fabricage van ijs. Men kan dus rustig stellen dat de belangstelling van toen een andere is dan die van tegenwoordig. Reeds rond de eeuwwisseling begon men een min of meer systematische studie van vegetaties te maken. Uit deze tijd stammen ook de eerste meldingen van groeiplaatsen van orchideeën in Drenthe.

Als men de gegevens van toen doorneemt, moet Drenthe op botanisch gebied van grote klasse zijn geweest. Uitgestrekte heidevelden, moerassen, schrale hooilanden en eeuwenoude bossen wissel-

den elkaar af. Alhoewel de machtig uitgestrekte heidevelden wel een stempel op Drenthe drukten, was het landschap sterk afwisselend. In het begin van deze eeuw was de onttakeling van het landschap reeds op gang gekomen. In een hoog tempo werden de heidevelden ontgonnen, beken gekanaliseerd, hoogveen afgeturfd en moerassen drooggelegd. Het is te danken aan de niet aflatende ijver van regionale en landelijke natuurbeschermers, dat we in Drenthe nog restanten van dit eertijds zo rijke landschap aantreffen. Dit wil niet zeggen dat de problemen voor de overgebleven terreinen zijn opgelost. Ruilverkavelingen, wegenaanleg, stads- en dorpsuitbreiding en recreatie blijven hun tol eisen. Vooral de ontwatering in gebieden rond reservaten is één van de grootste problemen. Wordt de waterstand verlaagd, dan verdwijnt de daarbij behorende vegetatie.